

PLATFORM KLEURRIJK VLAANDEREN KWALITEITSKADER VOOR JONGERENMOBILITEIT NAAR HET ZUIDEN

I. INLEIDING EN SITUERING

Dit kwaliteitskader kwam tot stand op initiatief van het Platform Kleurrijk Vlaanderen: een samenwerking tussen organisaties uit verschillende sectoren die bij internationale jongerenmobiliteit betrokken zijn (JINT, Coprogram, VLHORA, VLIR-UOS, Euroguidance, Wegwijzer, VDAB-Eures, ACV-jongeren, ABVV-jongeren). Het is het resultaat van onderzoek en brede discussie omtrent noden van jongeren bij internationale projecten naar het Zuiden (JINT, 2007) en omtrent de aanpak van organisaties om die noodzakelijke omkadering vorm te geven (Platform Kleurrijk Vlaanderen, 2008). Op 4 maart 2008 werden de onderzoeksresultaten voorgesteld op een studiedag. Collega's uit het brede veld van onderwijs, Noord-Zuidsector, jeugdwerk en lokale besturen startten toen het debat op over een goede omkadering voor internationale jongerenprojecten naar het Zuiden.

Uit de discussies kwam veel stof tot nadenken. Het Platform Kleurrijk Vlaanderen ging er mee aan de slag en maakte werk van een **gedragen kwaliteitskader voor jongerenmobiliteit naar het Zuiden**; een kader dat een houvast biedt zowel voor jongeren, organisaties in Vlaanderen en hun partnerorganisaties in het Zuiden. Tevens is zo'n gemeenschappelijk kader een instrument om toekomstige beleidsinitiatieven, van lokaal tot nationaal niveau, te inspireren en een positieve beeldvorming over internationale jongerenmobiliteit naar het Zuiden bij het brede publiek te bevorderen.

In wat volgt worden eerst een aantal begrippen en uitgangspunten gesitueerd. De kern van het kwaliteitskader is het tweede deel van deze tekst en omvat 10 verschillende waarden en principes.

Jongerenmobiliteit naar het Zuiden: waarover gaat het?

Recente bevragingen en onderzoeken maakten duidelijk dat een groeiend aantal jongeren uit Vlaanderen betrokken is in internationale projecten naar het Zuiden. Aanbieders of organisatoren van dergelijke projecten vinden we in verschillende sectoren als jeugdwerk, cultuur, onderwijs en opleiding, ontwikkelings samenwerking, ... Het gaat zowel om overheidsinstanties als om organisaties en verenigingen uit het middenveld, van niet-formeel gestructureerde groepen tot wettelijk erkende organisaties.

De na te streven doelen van al deze projecten situeren zich, geheel, deels of gecombineerd, op het vlak van

- de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemer(s);
- de opleiding van de deelnemer(s);
- veranderende houdingen en waarden in relatie met hun medemensen;
- een groeiend bewustzijn en betrokkenheid van jongeren bij hun maatschappelijke omgeving, van de lokale tot de internationale gemeenschap;
- een reële en actieve bijdrage aan maatschappelijke ontwikkelingen in het Zuiden en het Noorden.

De werkvormen die zij aanbieden of hanteren kennen ook een ruime verscheidenheid: inleefreizen, uitwisselingen, stages en studie- of thesisprojecten, vrijwilligerswerk, individueel of in groep, voor een korte periode van enkele weken tot een heel jaar...

Centraal in het project staat dus telkens een periode van verblijf in het Zuiden voor jongeren, waarbij ook een partner in het Zuiden (organisatie, overheid, individu) een rol opneemt in het project. Met het Zuiden bedoelen we alle landen in Latijns-Amerika, Afrika en Azië voorkomend op de DAC-lijst van de OESO.

Naar schatting namen ongeveer 1600 Vlaamse jongeren in 2007 deel aan dergelijke projecten. Ten opzichte van het geheel van wat internationale jongerenmobiliteit in Vlaanderen betekent, is dat een belangrijke groep, een groep die bovendien nood blijkt te hebben aan een gedegen omkadering die nog niet altijd aanwezig is.

Over het belang, de meerwaarde en de valkuilen van jongerenmobiliteit naar het Zuiden

Internationale projecten die mobiliteit van jongeren naar het Zuiden omvatten, kunnen een belangrijke maatschappelijke meerwaarde opleveren:

- Zij versterken de interculturele competentie van jongeren, een belangrijke vaardigheid in de wereld met een hoge graad aan diversiteit. Vanuit het bewustzijn over de eigen identiteit, die men als een dynamisch gegeven beschouwt, kan een intercultureel competente jongere omgaan met andere sociale, culturele, politieke en economische waarden en normen.
- Zij geven jongeren de kans om actieve wereldburgers te worden, om te leren van anderen overal ter wereld en bewust bezig te zijn met waarden en opvattingen over solidariteit, vrede, sociale rechtvaardigheid en duurzame ontwikkeling.
- Zij reiken jongeren mogelijkheden en perspectieven aan waarmee ze een zinvolle en constructieve bijdrage kunnen leveren aan een solidaire wereld. Zij verhogen het draagvlak voor internationale solidariteit en ontwikkeling.

De initiatiefnemers gaan er niet zo maar van uit dat deze meerwaarde altijd helemaal gegarandeerd is. Er zijn een aantal valkuilen die best vermeden worden. We onderkennen er een drietal:

- Een oppervlakkige kennismaking met een andere cultuur kan evenzeer leiden tot bevestiging van de eigen waarden en normen, in plaats van ze in vraag te durven stellen. Dit kan eerder een bedreiging zijn dan een verruimende ervaring.
- Een confrontatie met het Zuiden betekent veelal confrontatie met structurele armoede, met een “overlevingscultuur” en een levensmentaliteit die ermee samenhangt. Vaak zijn de verschillen tussen die “overlevingscultuur” en onze “welvaartcultuur” fundamenteeler dan verschillen eigen aan culturele of etnische achtergronden. Niet weten hoe om te gaan met dit gegeven kan leiden tot verwarring of frustratie, of tot extreme houdingen (zichzelf afsluiten, of juist helemaal wegcijferen).
- Ervaring met armoede, onrechtvaardigheid en gevolgen van geweld kan ook leiden tot gevoelens van machteloosheid tegenover de wereld en zijn problemen. Jongeren die erg idealistisch zijn ingesteld, lopen misschien wel tegen een zware teleurstelling aan.

Deze valkuilen onderkennen en vermijden is eigenlijk deel van het leerproces van jongeren tijdens een mobiliteitsproject naar het Zuiden. Toch moet vermeden worden dat ze verlamdend en contraproductief gaan werken. Een aantal kwaliteitsvoorwaarden voor jongerenmobiliteit naar het Zuiden moet daarvoor zorgen.

De rol van het kwaliteitskader en hoe het te gebruiken

De initiatiefnemers willen met dit kwaliteitskader in de eerste plaats een instrument aanbieden om het streven naar kwaliteitsvolle jongerenmobiliteit naar het Zuiden te ondersteunen en te promoten. We richten ons daarbij in de eerste plaats naar de initiatiefnemers van jongerenmobiliteit naar het Zuiden, maar zeker ook naar jongeren zelf, als deelnemers aan of als initiatiefnemers van een project. Het kwaliteitskader streeft dus zeker na dat:

- initiatiefnemers en organisatoren van jongerenmobiliteit naar het Zuiden het hanteren als een leidraad bij het realiseren van hun plannen en in de samenwerking met hun partners in het Zuiden;
- jongeren, als deelnemers aan mobiliteitsprojecten naar het Zuiden, het hanteren als een checklist bij de keuze van het voor hen meest geschikte aanbod.

Verder wil het kwaliteitskader ook:

- de overheden, van lokaal tot nationaal, inspireren wanneer ze jongerenmobiliteit naar het Zuiden financieren, subsidiëren, faciliteren of zelf realiseren;
- het brede publiek informeren over de reële draagwijdte van kwaliteitsvolle jongerenmobiliteit naar het Zuiden en de meerwaarde ervan.

Het kwaliteitskader formuleert fundamentele waarden en principes die aan de orde zijn bij jongerenmobiliteit naar het Zuiden, als na te streven doelen. Het is geen dwingend kader. Dat zou immers niet wenselijk en haalbaar zijn, gegeven de complexe context van jongerenmobiliteit naar het Zuiden en de veelheid en verscheidenheid van Vlaamse initiatiefnemers uit verschillende maatschappelijke sectoren. Het open karakter van dit kwaliteitskader mag echter niet beletten dat organisaties, instellingen en overheden zich expliciet achter het geheel van de waarden en principes scharen en het kader, op langere termijn, hanteren als basis voor de ontwikkeling van hun strategie voor jongerenmobiliteit naar het Zuiden. De ondertekening van dit kwaliteitskader door bestuursorganen of bestuurverantwoordelijken kan dit tot uitdrukking brengen.

Wat het kwaliteitskader niet kan verhelpen...

Jongerenmobiliteit naar het Zuiden speelt zich af in een complexe context. Ondanks het streven naar kwaliteit en het zorgvuldig opbouwen van een project, kunnen externe factoren toch als stoorzender optreden. Denken we maar aan de soms weinig stabiele politieke situatie in sommige gebieden of een grote natuurramp die zich voordoet... Daar kan een kwaliteitskader niet veel aan verhelpen.

Daarnaast is er ook nogal wat regelgeving, op diverse overheidsniveaus, die een negatieve invloed heeft op het welslagen van een jongerenmobiliteitsproject naar het Zuiden. We denken dan aan:

- aspecten van sociale zekerheid bij langdurige verblijven (meer dan 3 maanden) in het Zuiden, voor jongeren die niet als student of als werknemer vertrekken;
- de problematiek van gelijkstelling van de wachttijd en de toelating om niet beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt voor werkzoekende jongeren;
- regelgeving voor subsidiëring die zaken zoals voorbereiding, monitoring en nawerking te weinig honoreert.

In dit kader is het zeker ook gepast om te wijzen op een aantal struikelblokken bij jongerenmobiliteit in de omgekeerde richting, van Zuid naar Noord:

- ontbrekende subsidiëring om jongerenmobiliteit naar het Noorden mogelijk te maken;
- de immer aanwezige problematiek van de toegang tot de Europese Unie en België voor jongeren van buiten de Unie, en het beleid inzake visa;
- de problematiek van de vrijstelling van de arbeidskaart voor jongeren van buiten de Europese Unie die in Vlaanderen vrijwilligerswerk doen.

Met dit kwaliteitskader willen de initiatiefnemers dan ook een oproep doen aan alle bevoegde overheden om deze struikelblokken uit de wereld te helpen.

II. WAARDEN EN PRINCIPES

De volgende principes lijken ons belangrijk voor een kwaliteitsvolle jongerenmobiliteit naar het Zuiden:

1. Toegankelijkheid

In de praktijk stellen we vast dat vooral hoger opgeleide jongeren naar het Zuiden trekken. Het bestaande aanbod voor jongerenmobiliteit is niet steeds toegankelijk en aantrekkelijk voor jongeren. Een toegankelijk aanbod betekent dat we gemotiveerde jongeren, ook diegene die niet hoger opgeleid zijn, de mogelijkheid bieden om naar het Zuiden te trekken. Dit doen we door de communicatie, de inhoudelijke invulling en de financiële bijdrage voor deelname af te stemmen op de jongeren.

2. Participatie van de deelnemer

Een project voor jongerenmobiliteit moet gericht zijn op de doelgroep en rekening houden met de noden en eigenheid ervan. Participatie van de jongeren in het ontwerp en de uitwerking van een project verhoogt de toegankelijkheid en positieve langetermijneffecten.

3. Trajectbenadering

Een goede omkadering van een jongerenproject in de vorm van een traject vergroot de kwaliteit en de leerkansen voor de betrokken partijen. Onder trajectbenadering verstaan we dat er niet enkel aandacht gaat naar het verblijf van de jongere in het Zuiden, maar dat zowel de voorbereiding als de nawerking deel uitmaken van het project. Een verblijf in het Zuiden moet meer zijn dan het droppen van een jongere. In plaats van een “one shot”-operatie ijveren we voor een aanpak waarbij we zowel voor de jongere als de organisatoren en betrokkenen in Noord en Zuid positieve langetermijneffecten beogen.

4. Samenwerking tussen partners in Noord en Zuid

Zowel de betrokkenen in het Noorden als die in het Zuiden moeten kunnen participeren in elke fase van het traject en met elkaar communiceren. We merken echter dat de ontwikkeling van jongerenprojecten nu vooral eenrichtingsverkeer is van Noord naar Zuid. De partner in het Zuiden komt vaak enkel in bij de praktische opvolging van de jongere ter plaatse. Voor een goede omkadering echter is samenwerking tijdens heel het proces nodig.

5. Duidelijke rollen en doelstellingen

Duidelijkheid over de doelstellingen van het project, de verwachtingen van alle betrokkenen en de rol die ieder moet opnemen, samen met de verantwoordelijkheden die daaraan verbonden zijn, is uitermate belangrijk. Dit vergt een open dialoog waarbij de betrokkenen hun verwachtingen onderling afstemmen en rekening houden met de eigenheid van elke partij. Een gezonde dosis flexibiliteit is noodzakelijk omdat de praktijk vaak complexer is dan dat die op papier lijkt.

6. Duurzaamheid

Wanneer een Vlaamse jongere een tijdje in het Zuiden verblijft heeft dat een impact op de lokale gemeenschap. Die impact kan positief of negatief zijn. Het kan gaan om een sociaal-culturele impact waarbij de gemeenschap via de jongere in contact komt met ander gedrag, andere vormen van kleding, andere technologieën. De impact kan ook economisch zijn, door de lokale economie te ondersteunen of door een beroep te doen op de diensten van

personen, al dan niet tegen betaling. De wijze waarop de jongere zich verplaatst, in welke omstandigheden hij verblijft en de wijze waarop hij een project uitvoert, heeft tenslotte ook een ecologische impact.

Bij het organiseren van jongerenmobiliteit moeten we steeds zoeken naar de meest duurzame oplossing en de voordelen van jongerenmobiliteit afwegen ten opzichte van mogelijk negatieve effecten. De partner in het Zuiden speelt een hoofdrol om de impact in te schatten.

7. Wereldburgerschap

Een verblijf in het Zuiden kan aan de basis liggen van een leerproces waarbij de jongere competenties ontwikkelt die belangrijk zijn voor zijn persoonlijke en/of professionele ontwikkeling. Een jongerenproject vormt ook een vruchtbare voedingsbodem voor wereldburgerschap. We moeten een kader kunnen bieden waarin structurele maatschappelijke problemen zoals armoede een plaats krijgen en waarin verbanden worden gelegd tussen het Noorden en het Zuiden.

Een realistische beeldvorming is zeer belangrijk. In onze maatschappij bestaan heel wat stereotypen over het Zuiden die niet stroken met de realiteit. We moeten jongeren aanmoedigen om een andere bril op te zetten en verder te kijken dan die stereotypen.

Een jongerenproject zorgt niet enkel voor een leerproces bij de jongere zelf, maar heeft ook een invloed op de omgeving, zowel in het Noorden als in het Zuiden. Als wereldburger kan de jongere een positief en geëngageerd verhaal uitdragen en een invloed hebben op vrienden, familie, medestudenten, collega's... De aanwezigheid van de jongere in het Zuiden kan evenzeer ter plaatse een leerproces tot stand brengen. De jongere vervult een brugfunctie tussen het Noorden en het Zuiden. Ook de samenwerking tussen partners kan zorgen voor een groter wereldbewustzijn bij de betrokkenen.

8. Praktische omkadering

Onderzoek wijst uit dat jongeren die naar het Zuiden gaan in de eerste plaats praktische informatie willen ontvangen die gelinkt is aan de reis, zoals over de voeding, gezondheid, onderdak, slapen en hygiëne. De organisatoren van een jongerenproject moeten een veilige omgeving voor de jongere creëren en informatie verschaffen over de praktische aspecten van het verblijf. Ook de jongere is verantwoordelijk om de veiligheidsvoorschriften en afspraken na te komen.

9. Competente begeleiding

Willen we jongeren een kwaliteitsvolle omkadering bieden, dan moeten we een beroep kunnen doen op competente begeleiders. Een degelijke begeleiding kan een verblijf in het Zuiden een inhoudelijke meerwaarde bieden waardoor er effectief een positieve impact ontstaat. Een omkadering op maat van de deelnemer vergt een grote dosis competentie van de begeleiders. Zij moeten de kans krijgen om zich regelmatig bij te scholen en over de grenzen van de sectoren heen elkaar te ontmoeten om ervaringen uit te wisselen.

10. Monitoring en evaluatie

Om te weten of we erin slagen onze doelstellingen te bereiken, om tijdig te kunnen reageren bij problemen en om na te gaan wat de impact is van de projecten, hebben we een systeem nodig voor monitoring en evaluatie. Terwijl monitoring tijdens het verblijf plaatsvindt, gebeurt een evaluatie op het einde van de rit. In de praktijk stellen we vast dat monitoring

slechts zelden plaatsvindt en dat de informatie uit evaluaties nauwelijks wordt gebruikt om de projecten aan te passen of om te delen met andere organisaties.

De nadruk bij monitoring en evaluatie moet liggen op leerprocessen die aan de basis liggen van betere projecten. Ook hier wijzen we op het belang van het betrekken van de partner in het Zuiden bij dit proces.

III. GEBRUIKTE BRONNEN

- Leonardo Da Vinci: Kwaliteitscharter voor mobiliteit
- Mobility for students, persons undergoing training, Young volunteers, teachers and trainers
- European Quality Charter for Mobility
- Erasmus Student Charter
- EU Quality Charter for Mobility in Education and Training
- Tips en tricks voor mondiale jongerenprojecten (JINT)
- De kwaliteit en meerwaarde van mondiale jongerenprojecten (JINT)
- About the Code of Good Practice for Youth Volunteering (VSO)
- Media releases: Ditch (un)worthy causes, VSO advises gap year students
- Guiding Principles For Youth Volunteering In The Context Of International Development
- Leven voor en na de inleefreis. (USOS 2006-2007)
- Handleiding voor de organisatie van een Dwanguluproject. (Dwagulu-Dekkente vzw)
- Comhlámh's Volunteering Options: Volunteer charter.
- Leidraad van KULeuven voor toekennen van reisbeurzen (VLIR-UOS en IRO)
- Expeditie Exchange: een infoboekje voor scholen in samenwerking met het Zuiden, (BTC Kleur Bekennen)
- Onderzoek naar de omkadering voor Vlaamse jongeren die naar het Zuiden trekken (Carla Bracke)
- Volunteer charter and sending organisation code of good practice (Comhlámh)

